Valiokunnan lausunto YmVL 32/2018 vp– U 72/2018 vp

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (kertakäyttömuovidirektiivi)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (kertakäyttömuovidirektiivi) (U 72/2018 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (kertakäyttömuovidirektiivi) (U 72/2018 vp): Ympäristövaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä UJ 22/2018 vp — U 72/2018 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Taina Nikula, ympäristöministeriö
- erikoistutkija Sari Kauppi, Suomen ympäristökeskus
- toimitusjohtaja Vesa Soini, Suomen Uusiomuovi Oy
- tutkimusprofessori Ali Harlin, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- ympäristöasiantuntija Maija Heikkinen, Metsäteollisuus ry
- toimitusjohtaja Vesa Kärhä, Muoviteollisuus ry
- suojelupäällikkö Jouni Nissinen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Coca-Cola Finland Oy
- Oy Sinebrychoff Ab
- Suomen Palautuspakkaus Oy
- Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto ry

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto YmVL 32/2018 vp

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ JA JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio esittää ehdotuksessa toimia kymmenelle EU:n rannoilta eniten löytyvälle kertakäyttöiselle muovituotteelle sekä kadonneille ja hylätyille muovia sisältäville kalastusvälineille.

Keskeiset toimet ovat:

— asetetaan kansallisia tavoitteita kertakäyttöisten muovisten valmisruokapakkausten ja juomamukien kulutuksen merkittävälle vähentämiselle;

— kielletään muovi tietyissä tuotteissa, joille on kohtuuhintaisia vaihtoehtoisia tuotteita markkinoilla. Kieltoa sovelletaan muovisiin vanupuikkoihin, ruokailuvälineisiin, lautasiin, juomien sekoitustikkuihin, pilleihin ja ilmapallojen varsiin;

— asetetaan tuotesuunnittelua koskevat vaatimukset muovisten juomapakkausten kansien ja korkkien osalta;

— asetetaan merkintävaatimukset, joista käy ilmi, miten jäte on hävitettävä, onko tuotteella haitallisia vaikutuksia ympäristöön sekä se, onko tuotteessa muovia. Tätä sovelletaan ilmapalloihin, kosteuspyyhkeisiin ja terveyssiteisiin;

— asetetaan velvollisuudet tuottajille osallistua jätehuollon, puhdistamisen sekä tiedotuksen kustannuksiin (ns. laajennettu tuottajavastuu). Tämä koskee muovisia elintarvikepakkauksia (tietyin edellytyksin) ja kääreitä, juomapakkauksia ja mukeja, ilmapalloja, tupakkatuotteita, joissa on suodattimet, kosteuspyyhkeitä, kevyitä muovikasseja ja kalastusvälineitä;

— asetetaan erilliskeräystavoite muovisille juomapulloille sekä

— lisätään kuluttajien tietoisuutta haitallisista vaikutuksista, joita aiheutuu kertakäyttöisistä muovituotteista ja kalastusvälineistä peräisin olevasta roskaantumisesta.

Direktiivin soveltamisalaan kuuluvia muovisia kertakäyttötuotteita ovat elintarvikepakkaukset, juomakupit, vanupuikot, ruokailuvälineet, lautaset, sekoittimet, pillit, ilmapallojen varret, ilmapallot, pakkaukset ja kääreet, juomapakkaukset ja niiden korkit ja kannet, tupakkatuotteiden suodattimet, kosteuspyyhkeet, terveyssiteet sekä kevyet muoviset kantokassit.

Direktiivin 4 artiklan mukaan muovisten elintarvikepakkausten ja juomamukien kulutusta on vähennettävä esimerkiksi siten, ettei niitä ole enää ilmaiseksi saatavilla. Puheenjohtaja on ehdottanut, että artiklassa sana merkittävästi (‘significant’) korvataan termillä jatkuvasti (‘sustained’), ja resitaalissa 11 mahdollisina kansallisina keinoina edistää kestävämpiä ratkaisuja esitetään kansallisten vähentämistavoitteiden asettamista.

Direktiivi (5 artikla) kieltää kokonaan muoviset kertakäyttöiset vanupuikot, ruokailuvälineet (haarukat, veitset, lusikat, syömäpuikot), lautaset, pillit, juomien sekoitustikut ja ilmapallojen varret.

Kertakäyttöiset muovista valmistetut juomapakkaukset (6 artikla) sallitaan vain, jos niiden korkit ja kannet pysyvät niissä kiinni. Puheenjohtaja on tehnyt 6 artiklan osalta kompromissiesityksen, jonka mukaan tölkeissä tai lasipulloissa olevat muovikannet tai -korkit eivät kuuluisi artiklan piiriin.

Markkinoille saatettuihin kotitaloudessa ja teollisuudessa käytettäviin kosteuspyyhkeisiin, terveyssiteisiin ja tamponeihin sekä kuluttajille tarkoitettuihin ilmapalloihin on (7 artikla) merkittävä tieto sopivista jätteenkäsittelyvaihtoehdoista, roskaantumisen haitallisista ympäristövaikutuksista sekä tuotteessa olevasta muovista.

Laajennettu tuottajavastuu (8 artikla), muun muassa jätehuollon, puhdistamisen ja valistamisen kustannuksiin osallistuminen, ulottuu kaikkiin ei-kiellettäviin muovisiin kertakäyttötuotteisiin, muun muassa tupakantumppeihin, ilmapalloihin ja hygieniatuotteisiin. Puheenjohtajan kompromissiehdotuksessa on uudet ehdotukset roskaantumisesta aiheutuvista siivouskustannusten asettamisesta ja siitä, miten valmistajat niihin osallistuvat sekä ehdotus, joka edellyttää nimeämään valtuutetun edustajan, joka on vastuussa kyseisen tuottajan velvoitteiden täyttämisestä asianomaisen jäsenvaltion alueella.

Komission arvion mukaan direktiiviehdotuksen toteuttaminen vähentäisi merkittävästi merten roskaantumista. Kertakäyttöisten muovituotteiden osalta laskentojen perusteella vähennys on noin puolet. Vuoteen 2030 mennessä säästettäisiin kertakäyttöisten muovien osalta 2,6 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia.

Suomessa tehtyjen rantaroskaseurantojen (2012—2017) mukaan suuri osa merenrantojen roskasta on muovia. Muoviset kertakäyttötuotteet muodostavat roskista noin 27 %, ja ne liittyvät pääosin syömiseen, juomiseen sekä tupakkaan. Kalastusvälineiden osuus rantaroskasta on keskimäärin noin 8 %.

Jäsenvaltioiden on saatettava voimaan direktiivin edellyttämä lainsäädäntö ja hallinnolliset määräykset viimeistään kahden vuoden kuluttua direktiivin voimaantulosta.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää merten roskaantumisongelmaan puuttumista tärkeänä ja komission aloitetta ajankohtaisena. Kertakäyttökulttuuri ja ympäristön, erityisesti merten ja muun vesiympäristön, roskaantuminen ovat ongelma, johon on tarpeen löytää ratkaisuja. Valtioneuvosto kuitenkin korostaa, että edellä kuvatut haasteet ovat globaaleja, minkä takia ratkaisuista tulisi keskustella myös kansainvälisellä tasolla. Direktiivi voi edistää kertakäyttöisten muovituotteiden väistymistä markkinoilla ja korvautumista joko uusilla tai vaihtoehtoisilla raaka-aineilla sekä käyttäytymisen muutoksilla. Kehitteillä on muovin korvaavia ratkaisuja, vaikka niiden potentiaalia ja vaikuttavuutta ei vielä täysin tunneta. Muovia korvaaville materiaaleille on syntymässä kysyntää, johon suomalaisilla tutkimuslaitoksilla ja yrityksillä on kehitteillä ratkaisuja. Muovihaasteeseen

tarvitaan ratkaisuja, ja niihin tähdätään myös Suomessa — valmisteilla on muun muassa kansallinen muovitiekartta.

Valtioneuvosto pitää tuotelähtöistä lähestymistapaa perusteltuna, mutta kiinnittää kuitenkin huomiota tuotteiden valintaan ja vaikuttavuuteen. Säädösehdotus ei varsinaisesti huomioi eroja jäsenmaiden välillä eikä merialueiden ja sisävesien välillä. Muovit ovat Suomenkin suurin rantaroskan lähde, mutta ehdotukseen valittu kymmenen tuotteen ryhmä ei täysin edusta Suomen rannoilta yleisimmin löytyviä roskia.

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen määritelmiin (3 artikla). On tärkeää, että nämä ovat yksiselitteisiä. Kertakäyttöisen muovituotteen määritelmä kuitu- ja selluloosapohjaisten tuotteiden osalta on kuitenkin epäselvä. On tärkeää, että kuitu- ja sellupohjaiset tuotteet, joissa on vain vähäinen määrä toiminnallisuuden kannalta olennaisia muovipinnoitteita, jäävät direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Myös kalastusvälineitä koskeva määritelmä voidaan tulkita eri tavoin, ja se kaipaa selventämistä. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että komissiolla ja jäsenvaltioilla on yhteinen ymmärrys siitä, mitä liitteessä luetelluilla muovituotteilla tarkoitetaan.

Suomen näkökulmasta keskeinen kysymys liittyy kertakäyttöisen muovituotteen määritelmään (3 artikla ja resitaali 8). Neuvotteluissa Suomi on pitänyt tärkeänä, että kertakäyttöiset kuitu- ja sellupohjaiset tuotteet jätettäisiin soveltamisalan ulkopuolelle, ja esittänyt muotoiluja, jotka mahdollistaisivat näiden tuotteiden sellaiset polymeeriset pinnoitteet, jotka eivät voi toimia tuotteiden pääkomponentteina. Ohut muovikalvo on tärkeä biopohjaisten juomamukien ja -pakkausten sekä elintarvikepakkausten toiminnallisuuden kannalta. Lisäksi tällaiset tuotteet sisältävät vain vähäisessä määrin muovia ja ne on mahdollista kierrättää.Neuvoston työryhmässä kertakäyttöisen muovituotteen määritelmä on kuitenkin tarkentunut, ja puheenjohtajan kompromissiehdotuksessa (12767/18) ehdotetaan, että maalit, musteet ja liimat eivät kuulu direktiivin soveltamisalaan. Sen sijaan tuotteet, jotka sisältävät ohuen muovikalvon, kuuluisivat direktiivin soveltamisalaan. Lisäksi kompromissiehdotuksen mukaan muovikalvon sisältävien kertakäyttölautasten markkinointikiellon voimaantuloon annettaisiin lisäaikaan vuoteen 2023 asti. Enemmistö jäsenvaltioista kannattaa puheenjohtajan muotoilua. Mikäli Suomi ei saa tukea, se tavoittelee kuitenkin mahdollisimman pitkää siirtymäaikaa polymeerisilla pinnoitteilla käsiteltyjen kuitu- ja sellupohjaisten tuotteiden vähentämistoimille.

Valtioneuvosto kannattaa sitä, että kulutuksen vähentämiseen liittyvät tavoitteet asetetaan ja toimenpiteet toteutetaan kansallisesti (4 artikla). Toteuttamiseen liittyy kuitenkin avoinna olevia kysymyksiä, kuten mitä pidetään direktiiviehdotuksen edellyttämänä merkittävänä kulutuksen vähentämisenä ja miten tämä vähennys käytännössä lasketaan ja todennetaan, miten vertailuvuosi valitaan ja miten huomioidaan jo tätä aiemmin tehdyt toimet.

Valtioneuvosto pitää tuotteiden markkinoille saattamisen kieltämistä (5 artikla) tehokkaana keinona, joka vauhdittaa myös tuotekehitystä sekä jo kehitettyjen korvaavien tuotteiden pääsyä markkinoille. Kieltojen toteutus jäisi ehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden vastuulle. Valtioneuvosto pitäisi hyödyllisenä tunnustella mahdollisuutta toteuttaa kielto EU-tason säädöksillä kansallisten säädösten sijaan, jolloin direktiivi voisi myös paremmin tukea tavoitetta sisämarkkinoiden yhtenäisyydestä ja toimivuudesta.

Valiokunnan lausunto YmVL 32/2018 vp

Valtioneuvosto pitää laajennettuun tuottajavastuuseen liittyviä ehdotuksia (8 artikla) toteutuksen kannalta joiltain osin haastavina. Järjestelmien perustaminen olisi jäsenvaltioiden vastuulla. Kansalliset järjestelmät olisivat osin erilaisia, vaikka niiden tulisi noudattaa jätedirektiiviin juuri hyväksyttyjä tuottajavastuun vähimmäisvaatimuksia. Direktiivin toimeenpano on vasta alkamassa. Tämä voi aiheuttaa haasteen ympäristötavoitteiden ja sisämarkkinoiden toimivuuden kannalta. Pakkaukset kuuluvat Suomessa jo nyt tuottajavastuun piiriin. Ehdotus toisi pakkausten tuottajille jonkin verran lisävastuuta mm. rantaroskien siivoamisesta ja kerätyn roskan käsittelystä. Tuottajavastuujärjestelmä laajennettaisiin koskemaan pakkausten lisäksi mm. tupakantumppeja, kosteuspyyhkeitä, ilmapalloja ja kertakäyttöastioita sekä muovia sisältäviä kalastusvälineitä. Ilmapallot ja kertakäyttöastiat saattaisivat sopia materiaalinsa puolesta olemassa oleviin erilliskeräysjärjestelmiin, mutta tupakantumppien ja kosteuspyyhkeiden osalta tuottajavastuu tarkoittaisi alustavien arvioiden mukaan lähinnä kustannusvastuuta jätteen keräyksestä ja käsittelystä sekä roskaantumisen puhdistamisesta. Kustannusvastuun jyvittäminen uusien tuottajavastuun piiriin tulevien tuoteryhmien osalta olisi haastavaa, ja erityisen haastavaa se olisi merten ja rantojen muoviroskasta puhdistamisen kustannusten osalta. Valtioneuvosto toteaa, että näiden jätteiden osalta olisi hyvä tarkastella ja harkita vaihtoehtoa, jossa tuottajavastuusta säädettäisiin EU:n tasolla, kuten on tehty sähkö- ja elektroniikkaromun, romuajoneuvojen sekä akkujen ja paristojen osalta. On tärkeää varmistaa, että tuottajavastuujärjestelmän periaatteet ovat kohtuulliset, läpinäkyvät ja yhdenvertaiset. Valtioneuvosto esittää lisäksi keskusteltavaksi, että edellä mainittujen tuottajavastuun piiriin ehdotettujen uusien tuotteiden osalta tarkasteltaisiin myös yksinkertaisempaa vaihtoehtoista menettelyä, kuten esimerkiksi viranomaisten ja toimialojen välistä sopimusta, jossa tuottajavastuujärjestelmän sijaan tuottaja maksaisi markkinoille saattamastaan tuotteesta erillisen maksun roskaantumisen ehkäisyyn ja puhdistamiseen. Valtioneuvosto korostaa lisäksi, että tuottajavastuusääntely ei edelleenkään ota riittävästi huomioon jatkuvasti kasvavasta kansainvälisestä etäkaupasta aiheutuvia ongelmia tuottajavastuujärjestelmien toimivuudelle ja taloudelliselle kannattavuudelle.

Valtioneuvosto toteaa, että kertakäyttöisille muovipulloille on jo olemassa panttijärjestelmä, joka täyttänee esitetyn 90 prosentin kierrätystavoitteen (9 artikla).

Valtioneuvosto pitää yleisön muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeuden (12 artikla) turvaamista yleisesti tärkeänä tavoitteena. Ehdotuksen asianmukaisuuden arvioimiseksi jatkovalmistelussa on kuitenkin selvennettävä, mitä "päätöksillä, toimilla ja laiminlyönneillä" tarkoitetaan tässä yhteydessä ja mihin ne kohdistuvat.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä täytäntöönpanon seuraamista (artikla 13) sekä direktiivin arviointia ja uudelleen tarkastelua (15 artikla). Seurannan osalta on tärkeää, että se voidaan toteuttaa yhtenäisesti ja mahdollisimman kevyesti ja siltä osin kuin mahdollista, jo olemassa olevia seurantajärjestelmiä hyödyntäen.

Valtioneuvoston mielestä ehdotettu 24 kuukauden määräaika direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä ja sen vaatimusten soveltamista koskevat määräajat ovat riittävät lukuun ottamatta tuottajavastuuta koskevia velvoitteita. Tuottajavastuujärjestelmien kehittämiseen tulisi varata riittävä aika järjestelmien toimivuuden takaamiseksi.

Valtioneuvosto pitää komissio ehdottamaa oikeusperustaa (SEUT 192 artiklan 1 kohtaa (ympäristö)) asianmukaisena.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että roskaamisongelmaan tulee puuttua tehokkaasti, koska muoviroskalla on haitallisia vaikutuksia erityisesti meriin ja vesiympäristöön. Meriympäristössä roskat myös liikkuvat nopeasti ja ajautuvat rannikoille, joten roskaantumisen hillitsemiseksi tarvitaan mielellään myös EU:n laajuisia ja kansainvälisiä toimia. Valiokunta on käsitellyt komission muovistrategiaa erikseen lausunnossaan YmVL 12/2018 vp — E 5/2018 vp ja korostaa siihen viitaten, että myös nyt käsiteltävänä oleva ehdotus on nähtävä osana laajempaa kokonaisuutta ja yhteydessä muihin EU-tason, kansallisiin ja kansainvälisiin toimenpiteisiin.

Muovistrategiassa ja nyt direktiiviehdotuksessa ei ole riittävästi kiinnitetty huomiota muovin kulutuksen vähentämiseen, mutta se on askel oikeaan suuntaan. Muovijätteen kierrätyspotentiaali on pitkälti hyödyntämättä. Elinkaarensa päähän tulleesta muovista kierrätetään ja käytetään uudelleen alle kolmannes. Valiokunta korostaa jätehierarkian mukaisen lähestymistavan olennaisuutta eli ensisijaisesti tulisi pyrkiä jätteen määrän vähentämiseen ja kertakäyttöisten tuotteiden uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen. Yksi tapa vähentää jätteen määrää on vähentää tarpeetonta pakkaamista.

Valiokunta pitää direktiiviehdotusta oikeansuuntaisena askeleena kertakäyttöisistä muovituotteista aiheutuvaan roskaantumisongelmaan puuttumiseksi ja yhtyy valtioneuvoston kantaan kiinnittäen huomiota seuraaviin näkökulmiin.

Muovitiekarttaa laatinut yhteistyöryhmä on 16.10.2018 luovuttanut raporttinsa ministeri Tiilikaiselle. Valiokunta korostaa, että muovitiekartta on ensimmäinen maailmassa ja antaa mahdollisuuden profiloitua kansainvälisesti ja toimia suunnannäyttäjänä kohti uutta, kestävää muovitaloutta. Siihen on koottu joukko keskeisiä toimia muovien aiheuttamien haasteiden ratkaisemiseksi, jotta muovia voidaan vähentää, välttää, korvata ja kierrättää. Valiokunta korostaa, että muovitiekartan mukaan muovihaaste on Suomelle samalla mahdollisuus. Maailmalla on suuri tarve turvallisille, biopohjaisille, kierrätettäville ja myös täysin biohajoaville pakkauksille, ja myös tämä direktiiviehdotus vahvistaa näitä vaatimuksia. Suomella on vahvaa biomateriaaliosaamista ja raaka-aineita, jotka tarjoavat mahdollisuuksia muoveja korvaaviksi ratkaisuiksi. Tästä laajemmasta näkökulmasta tarkasteltuna direktiiviehdotus on hyvin rajallinen, ja jatkossa on tarkasteltava muovin käytön vähentämistä myös laajemmin strategisena kokonaisuutena pyrkien nyt esitettyä paremmin arvioimaan toimien kokonaisympäristövaikutuksia sekä kiertotalouden mahdollisuuksia.

Direktiiviehdotuksessa ehdotetaan tuoteryhmittäin erilaisia toimia roskaantumisen vähentämiseksi. Valiokunta käsittelee näistä erityisesti seuraavia: kulutuksen rajoittaminen (artikla 4), tuotekiellot (artikla 5), laajennettu tuottajavastuu (artikla 8) sekä merkinnät ja viestintä.

Valiokunta pitää erinomaisena, että direktiiviehdotuksen 5 artikla kieltää kokonaan sellaiset muoviset, kertakäyttöiset tuotteet, joille on ympäristöystävällinen vaihtoehto jo olemassa. Näitä ovat muoviset kertakäyttöiset vanupuikot, ruokailuvälineet (haarukat, veitset, lusikat, syömäpui-

kot), lautaset, pillit, juomien sekoitustikut ja ilmapallojen varret. Valiokunta toteaa, että monissa jäsenmaissa jätevesien käsittely on siten puutteellista, että esimerkiksi vanupuikot päätyvät järjestelmän läpi mereen. Suomessa rannoille kerääntyvä roska on pääasiassa muuta, mutta EU:n laajuisesti kieltoa on pidettävä tarpeellisena.

Valiokunta toteaa tässä yhteydessä, että direktiiviehdotus ei ota varsinaisesti huomioon jäsenvaltioiden välisiä eroja muovien käyttömäärissä, käytettävissä tuotteissa, rantaroskaseurantojen tuloksissa tai tuotteiden tai toimien kokonaisympäristövaikutuksissa. Erityisesti mainittujen kiellettävien tuotteiden osalta kieltoa voidaan kuitenkin pitää yleisesti hyödyllisenä. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että EU jatkaa kansainvälisten toimien tukemista sekä vastaavien kieltojen ja parhaiden käytäntöjen leviämistä muihin maihin. Tätä voitaisiin tehdä EU:ssa myös osana kehitysyhteistyötä sekä olemalla aloitteellinen kansainvälisen sopimuksen laatimiseksi.

Direktiiviehdotuksen 4 artiklan tavoitteena on vähentää kuuden vuoden kuluessa muovisten elintarvikepakkausten ja juomamukien kulutusta esimerkiksi siten, että niitä ei ole ilmaiseksi saatavilla. Valiokunta toteaa, että kertakäyttöisen muovituotteen määritelmästä on käyty keskustelua, sillä kertakäyttöiset kuitu- ja sellupohjaiset juomamukit sisältävät yleensä polymeerisen pinnoitteen eli ohuen muovikalvon, ja rajoittamistoimet koskisivat siten myös niitä, vaikka niissä on muovia vain noin 10 % . Lähtökohtaisesti olisi olennaista, että direktiivin tarkoittama muovi määritellään sen perusteella, miten siitä tehty tai sitä sisältävä tuote käyttäytyy luonnossa erilaiset ympäristöolosuhteet huomioon ottaen. Valiokunta toteaa, että direktiiviehdotuksen käsittely on edennyt niin nopeasti, että mahdollisuus määritelmien avaamiseen ei tässä vaiheessa vaikuta todennäköiseltä.

Valiokunta toteaa, että suomalainen metsäteollisuus on jo kehittänyt myös täysin muovittomia kuitupohjaisia juomakuppivaihtoehtoja, ja sääntely sisältää myös potentiaalia näiden laajempaan kysynnän kasvuun ja siten vientipotentiaalia. Toiminnanharjoittajat ovat korostaneet, että tarvittavaan tuotekehitykseen, tutkimukseen ja teollisen mittakaavan tuotannon aloittamiseen tarvitaan riittävä siirtymäaika. Valiokunta pitää tärkeänä, että näiden polymeerisen pinnoitteen sisältävien kuppien vähentämistavoitteelle annetaan kohtuullinen, noin 4—5 vuoden siirtymäaika. Valiokunta katsoo, että kunnianhimoiset tavoitteet sinänsä luovat perustaa kysynnälle ja sääntely osaltaan myös edistää toivottua, ympäristöystävällisempien tuotteiden menestymistä kansainvälisillä markkinoilla.

Direktiiviehdotuksen 6 artiklan mukaan muovista valmistetut juomapakkaukset sallitaan vain, jos niiden korkit ja kannet pysyvät niissä kiinni. Valiokunta toteaa, että Suomessa on hyvin toimiva pullopanttijärjestelmä, kun jopa 91 % pulloista kiertää. Valiokunta katsookin, että olisi tarkoituksenmukaisempaa, että pullopanttijärjestelmä laajennetaan kaikkiin jäsenmaihin. Valiokunta pitää hyvänä ehdotusta, jonka mukaan ne maat, jotka voivat osoittaa, että vähintään 90 % muovikorkeista palautuu pullojen mukana järjestelmään, voisivat saada poikkeuksen artiklan vaatimuksista.

Direktiiviehdotuksen 8 artikla sisältää ehdotuksen laajennetusta tuottajavastuusta, joka tarkoittaisi osallistumista muun muassa jätehuollon, puhdistamisen ja valistamisen kustannuksiin. Laajennettu vastuu koskisi kaikkia niitä kertakäyttöisiä muovituotteita, joita ei kielletä, eli muun muassa tupakantumppeja, ilmapalloja, hygieniatuotteita ja muovisia kalastusvälineitä. Valiokunta pi-

tää tavoitetta hyvänä, mutta myös vapaamatkustusongelmasta saattaa tältä osin tulla merkittävä. Valiokunta korostaa, että sähköinen etäkauppa kasvaa jatkuvasti ja tarjoaa väylän ohittaa lainsäädännön vaatimukset. EU:ssa tulisikin selvittää keinoja, joilla esimerkiksi kiellettyjen tuotteiden kauppa EU:hun netin välityksellä voidaan estää, sekä keinoja, joilla kolmansissa maissa sijaitsevat etämyyjät saadaan osallistumaan tuottajavastuun kustannuksiin.

Valiokunta pitää tärkeänä, että direktiivi jättää riittävän laajan liikkumavaran kansallisesti tarkoituksenmukaisten täytäntöönpanoratkaisujen valintaan. Sääntelyn lisäksi tarvitaan myös vapaaehtoisuuteen perustuvia, ns. Green Deal -tyyppisiä sitoumuksia, jotka ovat Suomessa toimineet hyvin. Esimerkiksi kauppojen muovipussien menekkiä on saatu merkittävästi vähennettyä vapaaehtoisin keinoin. Kaupan liiton ja ympäristöministeriön 31.10.2016 allekirjoittamalla muovikassisopimuksella vähittäiskauppa varmistaa, että EU:n pakkausjätedirektiivin tavoitteet muovikassien kulutuksen vähentämisestä saavutetaan Suomessa.

Valiokunta korostaa, että Suomessa roskaamiskielto on jo sisällytetty lainsäädäntöön ja se muodostaa pohjan kaikkia koskevalle velvoitteelle olla roskaamatta. Jätelain 72 §:n mukaan ympäristöön ei saa jättää jätettä, hylätä konetta, laitetta, ajoneuvoa, alusta tai muuta esinettä eikä päästää ainetta siten, että siitä voi aiheutua epäsiisteyttä, maiseman rumentumista, viihtyisyyden vähentymistä, ihmisen tai eläimen loukkaantumisen vaaraa tai muuta niihin rinnastettavaa vaaraa tai haittaa.

Valiokunta korostaa tarvetta ympäristökasvatukseen ja viestinnän keinojen käyttöön roskaamisen hillitsemiseksi. Myös kuntien esimerkki ja panostukset ovat tässä tärkeitä, sillä yleisillä alueilla tulee olla riittävästi keräysastioita, ja niiden tyhjentämisestä tulee huolehtia säännöllisesti. Myös jätteiden keräyspisteiden ympäristö roskaantuu helposti, ellei astioita tyhjennetä riittävän usein. Myös muovitiekarttaraportissa korostetaan, että muovijätteen talteenoton tehostamiseksi tulee uudistaa erilliskeräysvaatimuksia ja lisätä merkittävästi pakkausmuovin talteenottoa ja keräyspaikkoja esimerkiksi laajentamalla kiinteistökohtaista ja alueellista keräysjärjestelmää ja järjestämällä korttelikeräys pientaloille. Erilliskeräyksen vaihtoehtojen selvittämiseksi tarvitaan kokeiluja. Kuluttajien todetaan tarvitsevan myös enemmän neuvontaa.

Valiokunta toteaa, että Suomessa rannoilta kerätystä roskasta merkittävä osa on rakennusjätteitä. Valiokunta pitääkin tärkeänä muovitiekartan linjauksia myös siitä, että muovien tunnistamista rakennuksissa tulee parantaa, samoin muovijätteen lajittelua rakennustyömailla. Myös maatalous- ja puutarhamuovien osin vielä heikosti toimivaa kierrätystä tulee tehostaa ja korvata muoveja muun muassa kehittämällä ja ottamalla käyttöön uusia biopohjaisia ja täysin biohajoavia katemateriaaleja. Huomiota tulee kiinnittää myös hulevesien käsittelyyn niistä kulkeutuvan roskan ja mikromuovin luontoon kulkeutumisen estämiseksi.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto YmVL 32/2018 vp

Helsingissä 26.10.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Satu Hassi vihr
varapuheenjohtaja Silvia Modig vas
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Tiina Elovaara sin
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Eeva-Maria Maijala kesk
jäsen Sanna Marin sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Riitta Myller sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos